

seria de autor

OZ Amos

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Amos Oz

Fima

Traducere din ebraică și note de
ANY SHILON

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ștefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Andreea Niță
DTP: Corina Roncea, Carmen Petrescu

Tipărit la Real

AMOS OZ

FIMA

Copyright © 1991, Amos Oz

All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2017, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

OZ, AMOS

Fima / Amos Oz; trad. și note: Any Shilon. – București:

Humanitas Fiction, 2017

ISBN 978-606-779-147-1

I. Shilon, Any (trad.)

82

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Făgăduința și compasiunea

Cu cinci nopți înaintea nenorocirii, Fima avu un vis pe care îl notă la cinci și jumătate dimineața în jurnalul său. Era un carnet maroniu, care zăcea veșnic sub grămada dezordonată de ziare și reviste vechi, la picioarele patului. Își luase obiceiul să noteze în el tot ce văzuse peste noapte, stând încă în pat, în timp ce primele raze de lumină ale zorilor răzbăteau prin crăpăturile obloanelor. Chiar dacă nu văzuse nimic sau uitase ce văzuse, aprindea totuși veioza, mijea ochii, se ridica în capul oaselor, așeza pe genunchii ridicați o revistă mai groasă, ca să-i slujească drept masă de scris, apoi nota ceva în genul:

„Douăzeci decembrie – noapte fără vise“.

Sau:

„Patru ianuarie – ceva despre o vulpe și o scară, dar amănuntele au dispărut“.

Obișnuia să scrie datele cu litere, nu cu cifre. Apoi se scula să meargă la baie, se întorcea și se culca din nou până când de-afară începea să se audă gănguritul porumbeilor, însoțit de câte un lătrat de câine sau de ciripitul uimit al vreunei păsărele, care suna de parcă nu-și credea ochilor ce vedea. Fima își promitea să se scoale imediat, în două-trei minute, un sfert de oră cel mult, dar adormea uneori din nou și nu se trezea până pe la opt-nouă, fiindcă nu începea lucrul la clinică decât pe la ora unu. Somnul i se părea mai cinstit decât veghea. Deși ajunsese de mult la concluzia că adevărul e intangibil, voia să se distanțeze cât mai mult de micile minciuni care îi umpleau viața

zilnică asemenea unui praf fin, ce pătrundea până în cele mai tainice spărturi.

Luni, dis-de-dimineață, când niște licăriri tulburi, portocalii începură să se strecoare printre crăpăturile jaluzelor, se ridică în capul oaselor și notă:

„O femeie, mai curând atrăgătoare decât frumoasă, s-a apropiat de mine; nu a venit la biroul de recepție, ci a apărut de undeva din spatele meu, fără să dea atenție anunțului NUMAI PERSONALUL AUTORIZAT. Am zis: «Îmi pare rău, toate întrebările se pun la birou». A râs și a spus: «Am auzit, Efraim, am auzit». Am zis: «Doamnă, dacă nu ieșiți, voi fi silit să folosesc clopoțelul» (deși nu am așa ceva). Auzind cuvintele astea a început să râdă din nou, un râs delicat și plăcut, ca apa proaspătă susurând într-un izvor. Avea umeri înguști, gâtul ușor ridat, însă pieptul și pânțele erau frumos rotunjite, iar pulpele strânse în ciorapi de mătase cu modele circulare. Combinația de rotunjime și vulnerabilitate era atrăgătoare și înduioșătoare totodată. Sau poate emoționant era doar contrastul dintre chipul de învățătoare obosită și trupul bine proporționat. «Am o fetiță de la tine», a spus, «a venit timpul s-o cunoști». Deși știam că nu aveam voie să-mi părăsesc postul și că era periculos să o urmez, mai ales desculț, fiindcă m-am pomenit deodată fără pantofi, în mintea mea s-a ivit un fel de semnal interior: dacă își va da părul pe umărul stâng, cu mâna stângă, atunci va trebui s-o urmez. Ea știa lucrul ăsta; cu o mișcare ușoară și-a adus părul în față, până i s-a revărsat peste rochie și i-a acoperit sânul stâng, apoi a spus: «Vino». Am urmat-o pe câteva străzi și alei, pe scări și pe porți, apoi prin curți pietruite din orașul spaniol Valladolid, dar de fapt era, mai mult sau mai puțin, cartierul buharilor de-aici, din Ierusalim. Cu toate că femeia în rochie copilărească de bumbac și ciorapi sexy îmi era complet străină și era prima oară când dădeam ochii cu ea, voiam totuși să văd fetița. Ne-am continuat deci drumul prin intrări de case care dădeau în curți dosnice, pline de frânghii

cu rufe întinse la uscat, am mai străbătut câteva alei, după care am ajuns într-un fel de piață foarte veche, luminată de un felinar spălat de ploaie. Fiindcă începuse să plouă, nu tare, nu în rafale, aproape fără stropi, era mai mult un fel de pâclă ce plutea în văzduhul care se întuneca tot mai mult. N-am întâlnit nici un suflet pe drum. Nici măcar o pisică. Și iată că femeia s-a oprit dintr-odată într-un pasaj ce purta urmele unei măreții apuse, semăna cu intrarea într-un palat oriental, dar probabil că era doar un tunel care lega două curți ce musteau de apă, cu cutii poștale distruse și dale fărâmicioase. După ce mi-a scos ceasul de la mână, a arătat spre o pătură militară zdrențuită, aflată într-o nișă de sub scări, de parcă luarea ceasului prevestea o anumită nuditate, iar acum trebuia să am o fetiță cu ea, așa că am întrebat unde ne aflăm și unde erau copiii, fiindcă pe drum fiica s-a transformat nu știu cum în mai mulți copii. Femeia a spus: «*Karla*»¹. N-am reușit să înțeleg dacă acesta era numele fetiței sau al femeii care îmi punea mâinile pe sânii ei, sau dacă îi era frig din cauza goliciunii fetițelor slabe, sau era o invitație să o îmbrățișez și să o încălzesc. Când am strâns-o în brațe a început să tremure toată, nu de dorință, ci de deznădejde, și mi-a șoptit: «Nu-ți fie teamă, Efraim, cunosc un drum și am să te trec nevătămat în partea ariană». În vis, șoapta ei părea plină de făgăduință și compasiune, iar eu am continuat să am încredere în ea și să o urmez cu o bucurie extatică și nu am fost deloc surprins când, în vis, femeia s-a transformat în mama mea și nu am întrebat-o unde era partea ariană. Până am ajuns pe malul apei. Pe țărm stătea un bărbat cu mustață blondă, tunsă militărește, cu picioarele larg desfăcute, îmbrăcat într-o uniformă închisă la culoare, care a spus: «Trebuie să separi».

Astfel m-am lămurit că îi era frig din cauza apei și că n-aveam s-o mai văd niciodată. M-am trezit cuprins de tristețe și, nici măcar acum, când am terminat de scris, tristețea nu m-a părăsit“.

1. *Karla* – nume propriu feminin. Se poate traduce în limba ebraică prin „ei îi este frig“ (*kar* = frig, *la* = ei).

Fima se scoală să meargă la lucru

Efraim se ridică din pat cu lenjeria transpirată, întredeschise jaluzelele și privi pe geam la începutul acelei zile de iarnă din Ierusalim. Casele din vecinătate nu i se părură apropiate, ci îndepărtate de el și unele de altele, iar între ele zări nori joși și cenușii, ca niște vălătuci. Afară nu se vedea nici un semn de viață. De parcă visul continua încă. Dar acum nu mai erau alei pietruite, ci o stradă desfundată din capătul sud-vestic al cartierului Kiryat Yovel, un șir de blocuri turtite, construite repede și prost la sfârșitul anilor '50. Locatarii închiseseră aproape toate balcoanele, care cu ciment, care cu plăci de azbest, care cu sticlă sau cu aluminiu. Ici și colo se zăreau jardiniere goale și ghivece uitate pe balustrade ruginite. Departe, spre sud, dealurile Betleemului se contopeau cu norii cenușii și aveau o înfățișare sumbră și neispititoare în dimineața asta, semănând mai degrabă cu niște mormane de gunoaie decât cu niște dealuri. Un vecin avea probleme cu mașina, care nu voia să pornească din cauza umezelii și a frigului. Motorul se îneca și se oprea, apoi se îneca iar prelung, răgușit, ca un tuberculos în fază terminală, cu plămâni mâncăți, care continuă totuși să fumeze fără încetare. Fima fu copleșit din nou de sentimentul că se afla acolo din greșeală și că ar fi trebuit să fie cu totul altundeva.

Dar care era greșeala și unde se găsea locul în care ar fi trebuit să fie nu știa în dimineața asta. De fapt, nu știuse niciodată.

Gemetele mașinii îi stârniră tusea de dimineață și se îndepărtă de geam, fiindcă nu voia să înceapă ziua într-un fel atât

de patetic și de absurd. Leneșule! se certă singur și se apucă să facă exerciții simple, extensii și aplecări, în fața oglinzii pe care se zăreau insule și continente de murdărie. Oglinda era fixată pe partea de dinafară a ușii șifonierului vechi, de culoare maro, pe care i-l cumpăraseră tatăl lui în urmă cu treizeci de ani. Poate că ar fi fost bine s-o întrebe pe femeie ce anume trebuia să separe, dar pierduse prilejul.

În general, Fima nu suferea oamenii care stăteau la geam. Imaginea unei femei mai ales, uitându-se pe fereastră, cu spatelul întors spre odaie, îi era de nesuportat. De multe ori, înainte de divorț, o scotea din sărite pe Yael, plângându-se de fiecare dată când o vedea stând așa, privind strada sau dealurile.

— Ce e, iar am încălcat regulamentul?

— Știi că mă deranjează!

— Problema ta, Effy.

În dimineața asta, până și exercițiile în fața oglinzii îl enervau și îl oboseau. După un minut sau două se opri, zicându-și din nou că era un leneș. Respiră greu și adăugă ironic:

— Problema ta, amice.

Avea cincizeci și patru de ani și, din pricina vieții sale solitare, se obișnuise să vorbească uneori singur. I se părea un lucru firesc, ca și restul maniilor sale de burlac bătrân, de pildă, faptul că rătăcea tot timpul capacul borcanului de dulceață, că își tăia părul numai dintr-o nară, uitând de a doua, că își descheia fermoarul pantalonilor în drum spre baie pentru a economisi timp, că nu nimerea vasul de toaletă când începea să facă pipi sau că trăgea apa în timp ce urina sperând că vezica poticnită avea să fie stimulată de clipocitul apei. Se străduia să termine cât mai curgea încă apa, așa că exista o întrecere permanentă între apa din bazin și propriul său lichid. Pierdea întotdeauna, fiind silit să aleagă între a aștepta enervant, cu scula în mână, până când bazinul se umplea din nou și putea s-o ia de la capăt, sau a renunța și a lăsa urina să bălțească în toaletă până data viitoare. Nevrând nici să se dea bătut, nici să irosească timp

prețios așteptând, se enerva și trăgea de lanț înainte de vreme. Asta nu făcea decât să golească bazinul, care nu era suficient de plin pentru ca apa să țâșnească, și să-l pună din nou în fața alegerii înfiorătoare între a aștepta iar sau a renunța și a pleca.

Avusese la viața lui ceva iubiri, câteva idei, un volum de versuri care la timpul său a dat naștere multor așteptări, ipoteze despre scopul universului, intuiții limpezi despre punctul în care țara o luase pe un drum greșit, un plan detaliat de-a fonda o nouă mișcare politică, aleanuri de un fel sau altul și dorința constantă de-a scrie un nou capitol al vieții sale. Și iată-l aici, stând în apartamentul ăsta neîngrijit într-o dimineață urâtă și ploioasă, prins în lupta umiltoare de a-și elibera colțul cămășii din fermoarul pantalonilor. În timp ce afară o pasăre murată de ploaie repeta la nesfârșit aceeași frază muzicală din trei note, de parcă ajunsese și ea la concluzia că avea de-a face cu un retardat mintal, care n-avea să-nțeleagă niciodată nimic.

Astfel, prin recunoașterea dureroasă a slăbiciunilor sale de burlac între două vârste, prin clasificarea și enumerarea lor, Fima spera să se îndepărteze de el însuși, să creeze o distanță ironică și să-și apere visurile și respectul de sine. Uneori însă, această urmărire obsesivă a tabieturilor sale ridicole sau imorale i se părea nu o linie de apărare între el însuși și celibatarul trecut de prima tinerețe, ci mai degrabă o stratagemă a acestuia din urmă, pentru a se descotorosi de el și a-i uzurpa locul.

Hotărî să se întoarcă la șifonier și să se studieze în oglindă. Și să-și privească trupul nu cu dezgust, disperare sau autocompătimire, ci cu resemnare. Din oglindă îl privea un funcționar palid, cam corpulent, cu colaci de grăsime în jurul taliei, lenjerie de corp nu prea curată, păr negru și rar pe picioarele albe, prea subțiri în comparație cu burta, plete aproape cărunte, umeri lăsați, pieptul atârând, alb ca brânza și sfârcurile înconjurate de bubițe de grăsime, dintre care una era infectată. Începu să le stoarcă între degetul mare și arătător, privindu-se în oglindă. Golirea lor și țâșnirea lichidului gălbui îi trezea o plăcere vagă,

impură și iritantă. Cincizeci de ani, ca sarcina unei femele de elefant, funcționarul acesta șters se dezvoltase în pântecul copilului, al adolescentului și al tânărului. Iată că cei cincizeci de ani trecuseră, sarcina ajunsese la termen, pântecul se deschisese, iar fluturele născuse crisalida. În această crisalidă Fima se recunosc pe el însuși.

Înțelese de asemenea că acum rolurile erau inversate, că în adâncul pântecului ca o crisalidă avea să se ascundă de-aici înainte, pentru totdeauna, copilul cu ochi mari și membre lungi și delicate.

Resemnarea însoțită de o ușoară ironie conține uneori propriul său revers: un dor interior nestăpânit după copilul, tânărul și adultul din al cărui pântec a apărut crisalida. Așa se făcea că din când în când simțea din nou, pentru o clipă, întoarcerea lucrurilor pe care le pierduse și care nu mai puteau fi recuperate niciodată, însă purificate, imune la distrugere, ferite de durere și dor. Ca prinsă într-o bulă de sticlă, iubirea lui Yael îi era redată pentru o clipă, cu atingerea ușoară a limbii și buzelor ei în spatele urechii sale și șoapta ei: „Aici, atinge-mă aici“.

În baie se trezi pus în încurcătură descoperind că i se terminase spuma de bărbierit, până când îi veni ideea strălucită să încerce să se radă cu un strat gros de săpun obișnuit. Numai că acesta se dovedi a avea un miros acru, de subsuori transpirate în zi de caniculă. Își rase obrajii cu lama până când deveniri roșietici, însă uită de tuleiele de sub bărbie. Apoi făcu un duș fierbinte, după care își adună curajul și se clăti treizeci de secunde cu apă rece, simțindu-se pentru o clipă vioi și pregătit să deschidă un capitol nou al vieții sale, până când prosopul, umed încă de ieri, de alaltăieri și din zilele de dinainte, îl învălui din nou în propriul său miros nocturn, de parcă ar fi fost silit să îmbrace o cămașă deja purtată.

Din baie intră în bucătărie și puse apă la fier pentru cafea; spălă una din ceștile murdare din chiuvetă, puse în ea două tablete de zaharină și două lingurițe de cafea solubilă, apoi se

duse să-și facă patul. Lupta cu cuvertura îi luă trei-patru minute. Când se întoarse în bucătărie își dădu seama că uitase frigiderul deschis peste noapte. Scoase din el margarina, dulceața și un iaurt pe care îl începuse ieri, dar descoperi că un gândac tâmpit hotărâse să se sinucidă exact în iaurtul deschis. Încercă să pescuiască încet cadavrul cu o linguriță, dar nu reuși decât să-l scufunde. Aruncă iaurtul la gunoi și se mulțumi numai cu cafea neagră, presupunând, fără să verifice, că laptele se înăcrise din cauză că uitase ușa frigiderului deschisă. Intenționa să dea drumul la radio ca să asculte știrile. Ieri avusese loc o ședință de cabinet extraordinară, care se prelungise până târziu în noapte. Oare fuseseră parașutați soldați din unitățile de elită la Damasc, ca să-l captureze pe președintele Assad¹? Sau, din contră, Yasser Arafat voise să vină la Ierusalim să se adreseze parlamentului israelian? Fima prefera să creadă că la știri o să se vorbească doar despre devalorizarea monedei naționale, șekelul, sau despre vreun nou caz de corupție. Se imagină convocându-și miniștrii la o ședință de cabinet, în miez de noapte. Un vechi avânt revoluționar din anii mișcării de tineret îl făcu să țină această ședință într-o clasă a unei școli dărăpănate din cartierul Katamon, printre băncile cu vopsea scorjită și formulele matematice scrijelite cu creta pe tablă. El se va așeza, îmbrăcat într-o haină simplă, muncitorească, și niște pantaloni uzați, nu la catedră, ci pe pervazul ferestrei. Le va prezenta fără menajamente situația reală. Îi va șoca pe miniștrii săi, arătându-le catastrofa iminentă. Spre dimineață va obține adoptarea cu majoritate de voturi a deciziei de-a retrage toate trupele noastre din Fâșia Gaza, chiar fără nici un acord preliminar. „Dacă vor trage asupra așezărilor noastre, îi vom bombarda din aer. Dar dacă vor sta liniștiți, dacă vor dovedi că doresc într-adevăr pacea, vom aștepta un

1. Hafez al-Assad (1930–2000) – președinte al Siriei între anii 1971 și 2000 care a dus o politică intransigentă referitoare la Înălțimile Golan, ocupate strategic de către Israel.

Cuprins

1. Făgăduința și compasiunea	5
2. Fima se scoală să meargă la lucru	8
3. Cutia cu viermi	17
4. Speranțe de-a deschide un capitol nou	33
5. Fima se udă learcă în ploaia torențială.	46
6. De parcă i-ar fi fost soră	59
7. Cu pumni slabi	69
8. Un dezacord asupra întrebării cine sunt cu adevărat indienii. . .	71
9. „Sunt atâtea lucruri despre care am putea vorbi, pe care le-am putea compara...”	82
10. Fima iartă și uită	95
11. Până la ultimul felinar	112
12. Distanța fixă dintre el și ea	118
13. Sursa tuturor relilor	120
14. Descoperind identitatea unui mare general finlandez	125
15. Povești înainte de culcare	142
16. Fima ajunge la concluzia că a mai rămas o șansă	155
17. Viață de noapte	162
18. „Te-ai uitat pe tine însuți”	169
19. La mănăstire	177
20. Fima s-a rătăcit prin pădure.	178
21. Dar licuriciul a dispărut	192
22. Mi-e bine cu tine și așa	196
23. Fima a uitat ce-a uitat	202
24. Rușine și vină	210
25. Degete care nu erau degete	226
26. Karla	246
27. Fima refuză să cedeze	247
28. În Itaca, pe malul apei	262
29. Înainte de intrarea sâmbetei	278
30. Cel puțin pe cât posibil	309